

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2019-4-46-51>

УДК 378.147:37.011.3 – 051 : 78

Дікун Ірина Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені М. Грушевського, м. Бар, Вінницька область, Україна, dikunira@ukr.net

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНІ СПЕЦКУРСИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Стаття присвячена питанню впровадження в освітній процес закладів вищої музично-педагогічної освіти практико-орієнтованих спецкурсів як інноваційної форми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Акцентовано увагу на квазіпрофесійній діяльності як одному із шляхів педагогізації фахової підготовки студентів. Розкрито зміст моделювання педагогічних ситуацій у різних видах музичної діяльності зі школярами в процесі вивчення авторського спецкурсу «Творча самодіяльність майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики».

Ключові слова: професійна підготовка, квазіпрофесійна діяльність, практико-орієнтовані спецкурси, моделювання педагогічних ситуацій.

Модернізація сучасної системи освіти орієнтована на підвищення її якості і конкурентоспроможності, розроблення інноваційних підходів до організації освітнього процесу, що забезпечуватиме всебічний розвиток особистості, її талантів, інтелектуальних, творчих, фізичних здібностей, а також формуватиме нову генерацію компетентних спеціалістів, здатних до професійного вдосконалення, культуро- та життєтворчості. Отже, першочерговим завданням вищої освіти стає підготовка висококваліфікованих фахівців, спроможних до творчої діяльності, професійного розвитку та самореалізації.

Актуальним питанням фахової підготовки в музично-педагогічній освіті постає операціоналізація теоретичних і діяльнісних компонентів навчально-ви-

ховного процесу шляхом залучення студентів до дій, максимально наближених за змістом та умовами до майбутньої музично-педагогічної діяльності, адже професійне становлення майбутнього педагога-музиканта досягається, перш за все, у його практичній діяльності. Такий підхід вимагає пошуку оптимального поєднання традиційних та інноваційних форм, методів і засобів навчання, необхідності впровадження нових освітніх технологій, які максимально орієнтують на зміст майбутньої професії і передбачають активне навчання у напрямку реалізації практичних потреб студента в його самостійних спробах педагогічної діяльності, оволодіння її творчим характером.

У галузі педагогіки мистецтва проблема фахової підготовки майбутніх вчителів музики розглянута в наукових

дослідженнях Л. Василенко, Н. Гуральник, А. Козир, М. Михаськової, О. Михайличенка, Г. Ніколаї, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, Н. Попович, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Танько, О. Щолокової та ін. Практичний аспект оволодіння музично-педагогічною діяльністю розкрито з позицій методичної підготовки, особливостей організації педагогічної практики в наукових працях Т. Бодрової, А. Болгарського, І. Боднарук, В. Бриліна, Т. Горобець, О. Єременко, Л. Масол, І. Найдьонова, С. Науменко, О. Полатайко, Є. Проворової, В. Сидоренко та ін.

Питання впровадження спецкурсів як інноваційних освітніх підходів до професійної підготовки піднято у дослідженнях Л. Василенко, Т. Грінченко, О. Єременко, К. Завалко, Л. Коваль, В. Лабунець, А. Михалюк, Р. Савченко, Н. Сегеди, Л. Тоцької, В. Федоришина, В. Шульгіної та ін. Пропоновані даними науковцями спецкурси вивчаються на магістерському рівні та спрямовуються на поглиблення, удосконалення методично-виконавських аспектів фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів, орієнтуючись на виховання професійного викладача основного музичного інструменту, вокалу, диригування.

Разом із тим, практичні виклики сучасної школи потребують фахівців, спроможних одразу після закінчення закладу вищої освіти компетентно та творчо провадити музично-педагогічну діяльність зі школярами. Відтак, можливість отримання найвищого результату навчання за найменший проміжок часу (термін навчання на бакалаврському рівні 3 роки 10 місяців; початок виробничої практики в загальноосвітній школі в VII семестрі), закладення підвалин творчого підходу в професійній підготовці музикантів-бакалаврів зумовлює необхідність впровадження нових практико-орієнтованих спецкурсів, які реалізують прямий вихід на педагогічну практику й інтенсифікують процес фахово-методичної підготовки, забезпечуючи готовність майбутніх учителів музики до творчої діяльності в школі.

Метою статті є висвітлення ролі практико-орієнтованих спецкурсів як інноваційної форми організації про-

фесійної підготовки майбутніх учителів музики, а також розкриття специфіки та змісту спецкурсу «Творча самодіяльність майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики» в контексті творчої музично-педагогічної діяльності майбутніх педагогів-музикантів.

Професійна підготовка майбутнього педагога-музиканта спрямовується на формування професійних компетентностей; оволодіння сучасними педагогічними технологіями; загальнонауковими, психолого-педагогічними та спеціальними знаннями, вміннями і навичками, необхідними для здійснення фахової діяльності у сфері освітнього процесу в закладах середньої освіти та позашкільної мистецької освіти.

Професійне становлення студентів у закладах вищої музично-педагогічної освіти обумовлюється особливістю діяльності вчителя музики, яка синтезує педагогічну, хормейстерську, музикознавчу, музично-виконавську, дослідницьку роботу, засновану на вмінні самостійно узагальнювати та систематизувати отримувані знання. Враховуючи, що специфіка музично-педагогічної діяльності полягає у вирішенні педагогічних завдань засобами музичного мистецтва, вектор підготовки майбутнього педагога-музиканта спрямовується на набуття виконавських умінь у різних видах музичної діяльності, знань з теорії та історії музики, навичок керівництва музично-пізнавальною діяльністю школярів різного віку.

Важливим стає урахування художньо-творчого характеру музично-педагогічної діяльності [1, с. 18; 6, с. 167–168; 8, с. 64]. Творчу музично-педагогічну діяльність майбутнього вчителя музики розглядають із позиції творчої сутності мистецтва та загальнопедагогічної діяльності як творчого процесу (Е. Абдуллін, Л. Арчажнікова, О. Михайличенко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька та ін.). Творча природа музичного мистецтва відображена у творенні, сприйманні, виконанні, інтерпретації музичних творів на основі розуміння композиторського задуму, ідеї, художнього образу та змісту твору, особливостей музичного мистецтва. Педагогічний процес постійно пов'язаний із творчим пошуком,

швидкою орієнтацією та прийняттям рішень у різних педагогічних ситуаціях, потребує педагогічної імпровізації.

Отже, *музично-педагогічну діяльність* розглядаємо як особливий вид художньо-педагогічної діяльності, спрямованої на формування в учнів основ музичної культури в процесі оволодіння музично-виконавськими вміннями та набуття музично-естетичних компетентностей [2, с. 7].

Професійна підготовка враховує художньо-творчий характер діяльності вчителя музики та інтегрує загальнопедагогічний та фаховий комплекси, що зумовлює її багатофункціональність. Така своєрідна синкретичність вимагає засвоєння студентами широкого кола професійних знань, умінь та навичок під час вивчення філософських, соціологічних, психолого-педагогічних предметів, а також спеціальних музичних дисциплін (історико-теоретичного, вокально-хорового, музично-інструментального та методичного циклів). Саме спеціальні (фахові) знання, вміння та навички, що характерні лише вчителю музики, вирізняють його серед інших педагогів.

Тому домінуючого значення в підготовці педагога-музиканта набуває фахова підготовка, яка стає передумовою ефективності педагогічної діяльності студентів, забезпечує високий рівень їх майбутньої професійної діяльності.

Диференціація фахових та педагогічних знань вимагає збалансованості професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів щодо взаємозв'язку музично-фахового, педагогічно-практичного, науково-дослідницького напрямів навчання з акцентом на творче застосування студентами отриманих знань, умінь та навичок у практичній діяльності.

Важливість педагогічного аспекту в підготовці майбутніх вчителів музики відзначає Г. Падалка, яка наголошує на завчасній педагогічній орієнтації студентів, що готуються стати вчителями. Вчена вважає необхідним напрямком роботи на музично-педагогічних факультетах педагогізацію навчання зі спеціальних музичних дисциплін, що дозволяє наблизити фахову підготовку майбутніх учителів музики до практич-

ної діяльності за умов інтеграції музичних та педагогічних знань [7, с. 47].

У цьому контексті в процесі професійної підготовки актуальності набуває питання впровадження квазіпрофесійної діяльності, яка є навчальною за формою та професійною за змістом (В. Зінченко, І. Зязюн, Р. Дорогих, В. Король, Л. Куліненко, О. Олексюк, В. Семиченко, П. Щербань та ін.). У квазіпрофесійній діяльності імітується, моделюється, відтворюється контекст майбутньої професійної діяльності педагога-початківця, що і зумовлює формування спрямованості на професійну діяльність [5, с. 97–98].

Найбільш яскраво квазіпрофесійна діяльність виявляється під час моделювання педагогічних ситуацій музично-педагогічної діяльності, ділових та рольових ігор, аналізу ситуацій професійної діяльності, де і відображається тісний органічний взаємозв'язок музично-фахового та педагогічно-практичного напрямків. У її основі лежить практико-орієнтоване навчання, евристично-пошукове за своїм характером, що передбачає в процесі лекційних та індивідуальних музичних занять зі студентами створення уявних обставин для контексту їхньої майбутньої діяльності з екстраполяванням відповідних знань, умінь та навичок у площину професійної діяльності педагога-музиканта.

Педагогічним засобом якісної підготовки майбутніх учителів музики стає впровадження **спецкурсів** як інноваційної форми організації професійної підготовки майбутніх спеціалістів, спрямованої на оволодіння студентами технологіями активного перетворення музично-педагогічної дійсності, розвиток музично-творчих можливостей в освітньому процесі.

На музично-педагогічних факультетах вищих навчальних закладів України активно впроваджуються різні **види спецкурсів з фахової підготовки**.

Перший вид – спецкурси, зміст яких інтегрує фундаментальні психолого-педагогічні та методичні дисципліни з виконавською майстерністю та ті, що спрямовані на забезпечення студентів особистісними знаннями, вміннями і навичками професійно орієнтованої

діяльності, зокрема: *вокальної* («Методика вокального навчання школярів» (Л. Василенко, МДПУ імені Богдана Хмельницького), «Основи українського традиційного вокального виконавства» (І. Швець, ВДПУ імені М. Коцюбинського); «Європейські вокальні традиції» (Л. Тоцька; НПУ імені М. П. Драгоманова) та ін.), *диригентсько-хорової* («Диригентсько-хорова підготовка вчителя музики як керівника шкільного хору» (Л. Бірюкова, СумДПУ імені А. С. Макаренка), «Методичні засади виконавської уваги майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової діяльності» (З. Софроній, ЧНУ імені Ю. Федьковича) та ін.), *інструментально-виконавської* («Культурно-освітні засади українського фортепіанного мистецтва» (М. Михалюк, НПУ імені М. П. Драгоманова), «Теоретичні основи формування музично-стильових уявлень у процесі інструментального навчання» (О. Щербініна, НДУ імені Миколи Гоголя) та ін.).

Необхідно відзначити, що впровадження таких спецкурсів забезпечує оволодіння студентами виконавськими, спеціально-методичними знаннями та вміннями, поглиблює та розширює обсяг фахової обізнаності, формує активність, самостійність, здатність до продуктивної творчої діяльності, позитивно впливає на формування стійкої умовитованості щодо оволодіння майбутньою професією, що сприяє ефективності навчального процесу, підвищує рівень якісної підготовки фахівців. Дані спецкурси впроваджуються в системі підготовки магістрів музично-педагогічного профілю і розкривають методично-виконавську специфіку певного виду музично-педагогічної діяльності, синтезують розвиток музикознавчих та виконавських якостей у щільній єдності з одним із її виконавських аспектів, що зумовлює поглиблений, але водночас і локальний характер професійної підготовки.

Другий вид практико-орієнтованих спецкурсів, що впроваджуються в системі підготовки бакалаврів, вирізняються специфікою змісту, який оптимально інтегрує музично-теоретичний, педагогічно-практичний, виконавський, методичний та дослідницький компоненти навчання з метою трансформа-

ції навчальної діяльності у професійну сферу.

Такі практико-орієнтовані спецкурси забезпечують розвиток професійної мотивації, пізнавальної активності, а також набуття музично-фахових знань та вмінь. Вивчення таких спецкурсів спрямовує діяльність від власне навчальної до професійної разом із переосмисленням потреб, мотивів, цілей, предметних дій і вчинків, засобів, предмета, результатів освіти, закладає важливі підвалини для успішної педагогічної діяльності студентів в процесі педагогічної практики.

Вважаємо, що практико-орієнтовані спецкурси є тим інноваційним засобом професійної підготовки бакалаврів, який активно залучає майбутніх фахівців до квазіпрофесійної діяльності шляхом моделювання власної музично-педагогічної діяльності, яка має творчий характер. На нашу думку, це забезпечує і професійне становлення, і особистісне зростання студентів, уможливорює реалізацію їхнього творчого потенціалу у вирішенні практичних завдань музично-педагогічної діяльності в процесі педагогічної практики та подальшій роботі.

Методологічними орієнтирами впровадження такої форми професійної підготовки є реалізація взаємопов'язаних підходів до освітнього процесу: системного, професійно-педагогічного, діяльнісного, компетентнісного, культурологічного, гуманістичного, аксіологічного, акмеологічного, національного, прагматичного. Визначальними в даному аспекті є принципи: оптимальної єдності теорії і практики; єдності професійно-педагогічних та художньо-мистецьких знань, умінь і навичок; особистісної значимості; інтегративності; інформатизації; креативності, співтворчості; саморозвитку та самореалізації; оптимізму та віри у власні сили та творчі можливості.

Пропонований нами **практико-орієнтований спецкурс «Творча самодіяльність майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики»** передбачає розширити й поглибити знання студентів-бакалаврів щодо специфіки професійної діяльності, її творчого характеру та свідомого засто-

сування студентами творчих підходів до організації музично-педагогічної діяльності зі школярами. Він впроваджений на базі Мукачівського державного університету, НПУ імені М. П. Драгоманова, Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені М. Грушевського.

Мета спецкурсу полягає у забезпеченні теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів музики до творчої самодіяльності у процесі педагогічної практики. Його програма розрахована на один кредит відповідно до ECTS, містить два змістових модулі із загальною кількістю 30 годин (з них 20 годин – аудиторних, 10 годин – самостійних). Змістовий модуль I «Теоретичні основи творчої діяльності вчителя музики» (13 год.) уміщує теми «Теоретичні аспекти понять «творча діяльність», «художня діяльність», «музична діяльність»; «Специфіка музично-педагогічної діяльності та її творча спрямованість»; «Особливості творчих підходів до організації різних видів музичної діяльності у роботі зі школярами». Змістовий модуль II «Моделювання квазіпрофесійних ситуацій в музично-педагогічній діяльності» (17 год.) охоплює теми «Педагогічні ситуації, задачі, завдання в музично-педагогічній діяльності та етапи їх розв'язання»; «Моделювання педагогічних ситуацій у слухацькій діяльності», «Моделювання педагогічних ситуацій у виконавській діяльності», «Моделювання педагогічних ситуацій в елементарній «композиторській» діяльності».

Визначаючи пріоритет творчо-діяльнісного підходу в підготовці майбутнього вчителя музики, у побудові методики спецкурсу ми опиралися на педагогічну значимість принципу творчої самодіяльності, сформульованого С. Рубінштейном, за яким «чим більше активний у своїй діяльності суб'єкт, тим більш об'єктивними стають конструйовані ним знання про об'єкт; [...] діяльність, у якій визначається, виявляється у своїх діях сам суб'єкт, є його творчою самодіяльністю» [10].

Принцип самодіяльності базується на творчій активності, захопленості та ініціативі студентів-педагогів з одного боку, та на заохоченні, стимулюванні їх викладачами з іншого і веде до розвит-

ку творчого потенціалу студентів-педагогів. Як відзначає І. Зязюн, творча самодіяльність як компонент професійної діяльності охоплює зміну дійсності й самореалізацію особистості в процесі створення матеріальних і духовних цінностей, нових, більш прогресивних форм управління, виховання, учіння і таке ін., що розширює межі людських можливостей, передбачає усвідомлення особистістю набутого досвіду трудової діяльності в певній сфері й готовність до внесення певних змін у власну діяльність на основі сформованої самооцінки [4, с. 15–18]. У студентів, майбутніх учителів музики, трудова діяльність перебуває лише на початковому етапі формування, її рівень під час навчання в закладах вищої музично-педагогічної освіти визначається наявністю фахових знань, що носять здебільшого репродуктивний характер, і системою професійних умінь, спрямованих на оволодіння виконавськими навичками. Тому, дотримуючись принципу творчої самодіяльності, ми вважаємо доцільним керуватися визначенням «розвиток продуктивної самодіяльності» майбутніх педагогів-музикантів, яка детермінується їх внутрішніми потребами самореалізації, відображає прагнення до ініціативності, здатність до самостійного набуття нових знань, індивідуальність та оригінальність оперування конструктивно-перетворювальними уміннями, сприяє оволодінню вищим рівнем музично-педагогічної діяльності й веде до професійного зростання та самовдосконалення.

Відтак, головним положенням авторської методики спецкурсу визначено спонукання студентів до продуктивної самодіяльності, зорієнтованої на фахову діяльність, що має творчий характер.

Даний спецкурс викладається на III курсі (5 семестр) для студентів денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Він має випереджальний характер і впроваджується перед виходом студентів на педагогічну практику, таким чином спецкурс стає засобом формування їхньої готовності до активної творчої діяльності в реальних умовах виробничого процесу в школі.

У межах викладання спецкурсу про-

водяться **лекційні, семінарські та практичні** заняття. Провідними методами викладання спецкурсу є *евристичні методи навчання, метод моделювання педагогічних ситуацій*.

Лекційні заняття спрямовуються на розкриття сутності музично-педагогічної діяльності як особливого виду художньо-педагогічної діяльності вчителя музики, наявність серед її складових художньо-творчого начала. Під час лекцій важливо спонукати студентів до самостійного здобуття знань, учити мислити, шукати необхідну інформацію, формулювати власні думки. Необхідно організувати «живе» спілкування навколо означеного питання. Впровадження методу створення проблемної ситуації пізнавальної новизни (проблемна лекція) дає змогу створити у студентів ілюзію «відкриття» вже відомого в науці, не просто опрацювати інформацію, а пережити її засвоєння як суб'єктивне відкриття ще невідомого для себе знання.

Система практичних занять передбачає забезпечення єдності отриманих теоретичних знань та практичних умінь, оволодіння студентами власними творчими підходами до організації музичної діяльності зі школярами, активізацію їхньої самостійної пізнавально-творчої активності, моделювання власної педагогічної діяльності з подальшим продукуванням у педагогічну практику. Зміст самостійної роботи орієнтує на поглиблення теоретичних знань, розвиток самостійного педагогічно-творчого мислення, формування умінь щодо пошуку, відбору, аналізу необхідної методичної інформації.

Семінарські заняття організовують у формі *семінару-конференції, семінару-дискусії* і спрямовують на виявлення у студентів знань та умінь, набутих компетенцій у результаті опрацювання певної частини теоретичного матеріалу. Вони містять елементи інтерактивного навчання, що стимулюють до обміну думками, дебатів, привчають студентів до самостійного мислення, розвивають аналітичні навички, уміння відстоювати власну точку зору з виваженою аргументацією та повагою до думки інших.

Як стверджує В. Дружинін, щоб індивід розвивався як творча особистість,

недостатньо забрати перепони і зняти контроль свідомості. Потрібно, щоб структура свідомості стала іншою: необхідний позитивний зразок творчої поведінки [3, с. 220]. Тому практичні заняття доцільно проводити у формі відеопрактикуму, використовуючи метод аналізу відеозапису фрагментів уроків музичного мистецтва Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2017» (номінація «Музичне мистецтво»). Такий підхід уможливить знайомство студентів із досвідом педагогічної діяльності кращих учителів музики країни, забезпечить детальний аналіз технології організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці, спостереження за використанням творчих методів та прийомів роботи вчителя музики, слугуватиме прикладом для наслідування у власній педагогічній діяльності в процесі проходження практики.

Розробляючи проблематику творчості в межах діяльнісного підходу, О. Леонт'єв вважав власне творчістю знаходження адекватного принципу або способу вирішення проблеми [11, с. 196]. Тому провідним методом практичних занять є *метод моделювання педагогічних ситуацій* як вид ігрової форми навчання, спрямований на відтворення уявної професійної діяльності вчителя музики в різних видах музичної діяльності зі школярами з метою оволодіння студентами прийомами, операціями, уміннями знаходити нові можливості рішення музично-педагогічних завдань. Перший тип передбачає моделювання педагогічних ситуацій у змісті слухацької діяльності, другий – виконавської, третій – елементарної композиторської творчості. Ефективними прийомами моделювання стають *ситуації-вправи, ситуації-ілюстрації, ситуації-проблеми, ситуації-програвання, ситуації-імпровізації*.

Наприклад, моделюючи педагогічні ситуації у змісті слухацької діяльності, студентам можна запропонувати створити галерею «настрою» для слухання музичного твору, дібравши невербальні (наприклад, образотворчі, хореографічні) мистецькі зразки; представити розповідь про композитора чи музичний твір, обравши різні тактики слухацького спілкування (тактика ін-

формаційно-інтелектуального спілкування; тактика образного спілкування; тактика емоційного спілкування тощо); виконати музичний твір зі словесною розповіддю тощо. Так, опрацюючи вербальні засоби для характеристики музики, пропонуємо студентам моделювати фрагменти слухання твору, використовуючи лише: 1) словник емоційно-образних визначень музики [9, с. 571]; 2) чітке, лаконічне «експрес»-повідомлення, що містить цікаву музично-історичну, музично-теоретичну інформацію; 3) художні аналогії з творами інших жанрів на основі емоційної єдності їх образності, спорідненості настрою, переживань; 4) повідомлення у формі діалогу «А чи знаєте Ви, хто (що?, коли?, де?)?». Важливо, щоб майбутні педагоги зрозуміли потенційні можливості й доцільність використання кожного виду словесної тактики та застосовували їх комплексно, взаємоузгоджено, орієнтуючи слухачську аудиторію і на інтелектуальне осмислення музики, і на емоційне її переживання та досягнення.

У змісті виконавської діяльності зі школярами, майбутнім педагогам-музикантам варто запропонувати створити музичний супровід до представлених відеозразків танцювальних рухів дітей, ритмічної гімнастики.

Творчий підхід до вокально-хорової діяльності передбачає осмислену інтерпретацію тексту, досягнення єдності технічного та художнього, синтезу музики та слова. Тому варто застосувати моделювання ситуації-програвання різних варіантів вокальних трактувань розспівок (виконання розспівки в різному настрої, «різними героями»; зміна характеру розспівки: пісенний, танцювальний, маршовий), ситуацій-ілюстрацій роботи над пісенним репертуаром (створення ілюстрацій-підказок слів для запам'ятовування тексту пісні; виявлення «слів-помічників», що несуть художнє навантаження твору (текстовий набір чи малюнки слів); визначення «слів-перешкод», які нагадують про технічну складність виконання).

Найцікавішими для студентів є ситуації-імпровізації у змісті елементарної композиторської діяльності. Імпровізації інтегративного (поліхудожньо-

го) характеру залучають студентів до різних видів імпровізацій. Наприклад, створення творчого етюду «Музична палітра вірша» передбачає: 1) читання і передачу емоційно-образного вираження тону вірша; 2) створення до вірша інструментальної музичної ілюстрації, яка має звуконаслідувальний характер; 3) включення інших музичних інструментів у «звукову палітру» вірша (як метод складання музичної партитури вірша); 4) виконання рештою «учнів» рухів під музичну декламацію вірша (пластичне інтонування). Варіантами виконання такої імпровізації можуть бути завдання: домислити (змінити) останній рядок вірша (відповідно, і музичне закінчення); створити основну мелодію «настрою» вірша; придумати мелодію до одного з героїв тощо. Виконання таких завдань передбачає єдність мовної, інструментальної, рухової імпровізацій, стимулює невимушений прояв фантазії, оригінальність мислення, розвиває виконавські уміння, емоційність, формує артистизм.

Невичерпним джерелом творчості студентів, засобом розширення обсягу навчально-педагогічного репертуару є фольклор. Варто зазначити, що імпровізаційність є невід'ємною складовою дитячого музичного фольклору, що уможливорює включення його зразків у моделювання педагогічних ситуацій. Тому для ситуацій-імпровізацій можна запропонувати студентам виконати наступні *творчі завдання*: створити розспівку на слова дитячої лічилки (дражнилки, потішки тощо); варіювати метро-ритмічний малюнок у мелодії дитячої пісні (колискової, календарно-обрядової), надавши їй іншого характеру (лірична – танцювальна; танцювальна – маршова тощо); виконати пісню канонам; змінити стиль виконання народної пісні; інсценізувати народну пісню; варіювати акомпанемент у процесі виконання народної пісні (зміна видів супроводу).

Використання методу моделювання творчих ситуацій у музично-педагогічній діяльності здійснює стимулюючий вплив на розвиток художньо-творчого мислення, уяви, інтуїції, швидкості реакцій, оригінальність розв'язання завдань, допомагає формувати комплексні му-

зичні уміння, наближує зміст виконаних завдань до практичних інтересів майбутніх учителів музики.

Висновки. Таким чином, практико-орієнтовані спецкурси органічно реалізують квазіпрофесійну діяльність у процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва й відображають творчий характер музично-педагогічної діяльності. Упровадження до змісту практико-орієнтованих спецкурсів моделювання ситуацій власної музично-педагогічної діяльності забезпечує підвищення рівня педагогічної, предметної, методичної компетентностей, реалізацію творчого потенціалу студентів і висуває необхідність їх впровадження в цілісну систему професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів як підготовчої ланки до педагогічної практики, що уможливить природне входження студентів у майбутню професію.

Упровадження авторського практико-орієнтованого спецкурсу «Творча самодіяльність майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики» розширює знання про особливості музично-педагогічної діяльності, її творчого характеру; забезпечує опанування майбутніми фахівцями творчими методами та прийомами роботи в різних видах музичної діяльності; формує імпровізаційні, художньо-творчі, інтегративні спеціально-музичні вміння; розвиває здатність до інтерпретаційного прочитання художніх творів, емоційно-емпатичного проникнення в їх образний зміст; стимулює творчу активність; сприяє вияву власного творчого потенціалу, що сприяє здійсненню ними продуктивної самодіяльності в процесі педагогічної практики. Компетентності майбутнього педагога-музиканта формуються через низку активних та евристичних методів навчання, а саме: методу створення проблемної ситуації пізнавальної новизни, методу аналізу відеозапису уроків музичного мистецтва, інтерактивних методів, методу моделювання педагогічних ситуацій.

Порушена проблема не вичерпує всіх аспектів удосконалення практичної складової професійної підготовки майбутніх учителів музики. **Подальшо-**

го науково-методичного пошуку потребують питання визначення шляхів оптимізації педагогічної спрямованості фахової підготовки студентів, ефективності опанування творчими підходами до здійснення музично-педагогічної діяльності в процесі практичної підготовки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки : книга для учителя. Москва : Просвещение, 1984. 111 с.
2. Дікун І. А. Формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі педагогічної практики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2019. 20 с.
3. Дружинин Н. В. Психология общих способностей. СПб. : Питер, 2007. 368 с.
4. Зязюн І. Творчий потенціал особистості вчителя: психолого-педагогічні орієнтири. Професійна освіта: ціннісні орієнтири сучасності. Київ ; Харків : М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, 2009. С. 11–22.
5. Король В. М. Кваліпрофесійна діяльність у процесі підготовки майбутніх учителів. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки. Черкаси, 2008. Вип. 135. С. 96–101.
6. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навчальний посібник. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с.
7. Падалка Г. М. Музична освіта в Україні: концептуальні аспекти. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г. М. Падалки : колективна монографія / під наук. ред. А. В. Козир. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. С. 21–56.
8. Рапацкая Л. А. Формирование художественной культуры учителя музыки. Москва : Прометей, 1991. 193 с.
9. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
10. Рубинштейн С. Л. Принцип творческой самодеятельности. Вопросы психологии. 1986. № 4. С. 101–108.
11. Сисоева С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія. Київ : ЕДЕЛЬВЕЙС, 2014. 404 с.

References:

1. Archazhnikova, L. G. (1984). *Profesiia – uchitel muzyky* [The profession of a music teacher]. Moscow: Prosveshchenie.
2. Dikun, I. A. (2019). *Formuvannia dosvidu tvorchoi diialnosti maibutnikh uchyteliv muzyky u protsesi pedahohichnoi praktyky* [Developing of experience of future music teachers' creative activity in the process of pedagogical practice]. (Dissertation Abstract, Kyiv).
3. Druzhynin, N. V. (2007). *Psikhologiya obshchikh sposobnostei* [Psychology of general abilities]. St. Petersburg: Piter.
4. Ziazun, I. (2009). *Tvorchy potentsial osobystosti vchytelia: psykholoho-pedahohichni*

oriiertyy [Creative potential of the teacher's personality: Psychological and pedagogical reference points]. In *Profesiina osvita: tsinnisni oriiertyy suchasnosti* (pp. 11–22). Kyiv, Kharkiv: Instytut ped. osvity i osvity doroslykh APN Ukrainy.

5. Korol, V. M. (2008). *Kvaziprofesiina diialnist u protsesi pidhotovky maibutnikh uchyteliv* [Quasi-professional activity in the process of preparing of future teachers]. In *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Pedahohichni nauky*: Vol. 135 (pp. 96–101). Cherkasy: ChNU imeni Bohdana Khmelnytskoho.
6. Oleksiuk, O. M. (2006). *Muzychna pedahohika* [Music pedagogy]. Kyiv: KNUKIM.
7. Padalka, H. M. (2011). *Muzychna osvita v Ukraini: konseptualni aspekty* [Music education in Ukraine: Conceptual aspects]. In A. Kozyr & H. Padalka (Eds.), *Teoriia ta metodyka mystetskoi osvity. Naukova shkola H. M. Padalky* [Theory and methodology of artistic education. Scientific school of G. M. Padalka] (pp. 21–56). Kyiv.
8. Rapatskaia, L. A. (1991). *Formirovanie khudozhestvennoi kultury uchytelia muzyky* [Formation of art culture of a music teacher]. Moscow: Prometei.
9. Rostovskiy, O. Ya. (2011). *Teoriia i metodyka muzychnoi osvity* [Theory and methods of music education]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohan.
10. Rubinshtein, S. L. (1986). *Printsipy tvorcheskoi samodeiatel'nosti* [Principle of creative self-activity]. *Voprosy Psikhologii* [Voprosy Psychologii], 4, 101–102.
11. Sysoieva, S. O. (2014). *Tvorchy rozvytok fakhivtsiv v umovakh mahistratury* [The creative development of specialists in terms of Master's degree program]. Kyiv: EDELVEIS.

Дікун І. А., кандидат педагогічних наук, старший преподаватель Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені М. Грушевського, г. Бар, Вінницька обл., Україна, dikunira@ukr.net

Практико-орієнтовані спецкурси в професійній підготовці майбутніх учителів музики

Стаття посвячена вопросу внедрения в образовательный процесс высших музыкально-педагогических учебных заведений практико-ориентированных спецкурсов как инновационной формы профессиональной подготовки будущих учителей музыки. Акцентируется внимание на квазипрофессиональной деятельности в системе профессиональной подготовки студентов. Раскрыто содержание моделирования педагогических ситуаций в различных видах музыкальной деятельности со школьниками в процессе изучения авторского спецкурса «Творческая самодеятельность будущих учителей музыки в процессе педагогической практики».

Ключевые слова: профессиональная подготовка, квазипрофессиональная деятельность, практико-ориентированные спецкурсы, моделирование педагогических ситуаций.

I. A. Dikun, PhD, Senior Teacher of M. Hrushevsky Humanitarian Pedagogical College of Bar (Vinnytsia Region), Ukraine, dikunira@ukr.net
Practice-oriented courses in the training of future music teachers

The article deals with the specifics of music-pedagogical activity. According to its peculiarities, it is established that the vector of preparation of the future teacher-musician is aimed at acquiring students with performing skills in different types of musical activity, knowledge of theory and history of music, leadership skills of music-cognitive activity of students of different ages.

It is noted that professional training takes into account the artistic and creative nature of music teacher and integrates general pedagogical and professional complexes. At the same time, professional training with an emphasis on the creative use of students' knowledge, skills and abilities in practice is dominant.

The peculiarities, content and importance of introducing into educational process of higher education institutions practice-oriented special courses as innovative forms of organization of professional training of future specialists actively involving future specialists in quasi-professional activity by modelling their own musical and pedagogical activity have been considered. The conceptual approaches defining the principles of implementation of practice-oriented special courses have been specified. Moreover, their specificity, types and content in the context of creative musical and pedagogical activity of future teachers-musicians have been presented.

The author presents her own methodology of practice-oriented special course «Creative Amateur Activity of Future Music Teachers in the Process of Pedagogical Practice». Its main principles are determined by the students' motivation to productive independent work focused on professional activity that has a creative character. The content of modelling of pedagogical situations in various types of musical activity with schoolchildren, forms, methods and techniques of working with students in the process of studying the author's special course have been described.

The author concludes that practice-oriented special courses organically implement quasi-professional activities in the process of professional training and reflect the creative nature of musical and pedagogical activity. Implementing practice-oriented courses of modelling of situations of individual musical and pedagogical activity provides the increase in the level of students' pedagogical, subject, and methodological competence. It helps realize students' creative potential and puts forward the need for their implementation in an integrated system of professional training of future teachers-musicians as a preparatory stage to pedagogical practice.

Key words: professional training, quasi-professional activity, practice-oriented special courses, modelling of pedagogical situations.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2019 р.